

stvima, kao prinos pitanju metode, pokušaj određenja biti čovjeka, najzad, kao doprinos renesansnoj viziji čovjeka. Okvir ovog prikaza ne omogućuje nam prikazati sve Čvrljkove suptilne prosudbe i drugih preferencijalnih tema Skalićeve misli, kao što su tematizacije odnosa mudrosti i kontemplacije, čuvstvenog života, pitanje složene strukturiranosti spoznajnog čina, vječno pitanje (su)odnosa teologije i filozofije, prirode svijeta, promišljanje usuda i sreće, itd.

Ova knjiga, plod velikog autorova misaonog uloga, prva je, koliko je poznato potpisniku ovih redaka, cjelovita recepcija Skalićeve enciklopedizma u nas. Odlikuje se izvornošću pristupa i suverenim poznavanjem tematike, te kao takva predstavlja dragocjen i nezaobilazan prinos razumijevanju Skalićeve misli, a time i hrvatskoga renesansnog teološkog i filozofskog mišljenja, te će zacijelo poticajno djelovati na buduće istraživače Skalićeve enciklopedijskog, a posebice filozofskog mišljenja.

Iris Tićac

Vinko kardinal Puljić, *Ne trnite Svjetla*, Vrhbosanska nadbiskupija, Nadbiskupski ordinarijat vrhbosanski, Sarajevu, 2005, str. 492.

Pred nama je knjiga znakovita naslova: *Ne trnite Svjetla — Izbor iz propovijedi*. Po čemu su te propovijedi osobite? Što ih razlikuje od inih propovijedi crkvenih otaca? Odgovor je višestruk: doba nastanka, prostorno-povijesni okvir, religijske promjene, geostrategijski položaj zemlje i naroda kojemu su propovijedi upućene.

Doba nastanka. Nastale su u tijeku jednoga desetljeća (1994 — 2004), a na razmeđu tisućljeća; od godine ratne 1994. kada nadbiskup vrhbosanski, u tada neprijateljima okruženu Sarajevu, postaje Kardinalom. Postaje i ostaje stozherom opstanka Hrvata katolika u zemlji

hrvatskoj, u Bosni i Hercegovini. O tome i svjedoči ova knjiga.

Koja su obilježja toga doba? To je doba promjena društveno-političkoga sustava: komunizam se bezbožni ruši, uspostavlja se demokracija(?), prevladava konzumizam (potrošačko društvo patvori pa nameće nove, umjetne potrebe, a čovjek postaje ovisnikom toga umjetno stvorenoga kao da je pravo). Rat, križni put hrvatskoga naroda. Dayton, EU-integracije. Težnja za pravednim mirom.

U kojemu su položaju Crkva i vjernici katolici toga doba? Vjernici su, prije rata, bili *gradani drugoga reda*. A svećenici, kao duhovna elita, progonjeni, zatvarani, mučeni, ubijani ili čak *od Udbe vrbovani*. Crkva je bila službeno odvojena od Države, a zapravo progonjena. Rat i poratno doba donose promjene toga nezavidnog položaja. Promjena ima i u samoj Crkvi.

Vjernici su stoga podvrgnuti i religijskim promjenama. U širim se razmjerima bilježe tijekovi sekularizacije pa revitalizacije religije te utjecaja novih religioznih pokreta i sljedba s Istoka. A povrh svega toga: globalizacija. Kako ušćuvati religijski identitet unatoč svemu?

Nadalje, složen je i geostrategijski položaj BiH. Na razdjelnici Istoka i Zapada, na vjetrometini političko-povijesnih zbivanja. Kako može opstati malobrojan narod? U sudbonosnome povijesnom trenutku djeluje Petrov nasljednik. Za kardinala Svete rimske crkve imenuje Sarajevskoga nadbiskupa i uvršćuje ga u Kardinalski zbor. Trpeća je Crkva u Bosni i Hercegovini dobila *svjetlo*.

A o desetoj obljetnici toga znamenitog događaja dolazi nam ova knjiga. Treba biti poticajom svjetlu vjere kako se nikada ne bi utrnilo, kakve god nas nevolje snašle.

Knjiga se sastoji od predgovora i deset poglavlja. Predgovor je napisao sâm Kardinal i opisao kako, kada i zašto je knjiga nastala. Propovijedi su, prema mjestu gdje su izgovorene i temi, razvr-

tane u poglavlja: U sarajevskoj katedrali, u tijeku liturgijske godine i prigodice; Slavlja sakramenata potvrde; Kanonski pohodi župama; Slavlja blagoslova i zaštitnika Crkve; Slavlja u svetištima; Liturgijska slavija s Hrvatima izvan Domovine; Poruke bogoslovima i sjemeništarcima; Riječi poticaja redovnicima; Na liturgiji žalovanja i kršćanske nade; Još dvije prigodne propovijedi.

Propovijedi su rečene u doba rata i u doba mira. U doba rata Kardinal poziva na molitvu za mir i potiče na molitvu za neprijatelja. U doba mira teži za izgradnjom pravedna mira. Propovijeda po Bosni i Hercegovini od katedrale i svetišta do sela i zaselka. Obilazi Hrvate po svijetu i u Hrvatskoj. Ohrabruje ih u vjeri i nadi. Poziva. Poručuje. Poučava. Upozorava. Zahvaljuje.

Poziva iseljene i prognane Hrvate: vratite se na ognjišta/zgarišta svoja, ne zaboravite korijena svojih (1995); Čuvajte svoj identitet (1996).

Poručuje vojnicima i redarstvenicima: Svoju prevažnu zadaću obavite dostojanstveno, na radost i čast rodu i narodu (1997).

Poučava obitelji: Budite Crkva u malome, prva škola vjere i molitve (2000). Djeci govori: Budite otvoreni i poučljivi, gradite budućnost s Isusom i prihvatite što se slaže s Njegovim naukom; to naučite, to živite pa ćete imati blagoslovljenu budućnost (2000). Poučava mladiće i muževe: Čuvajte dostojanstvo žena, pomozite im da budu plemenite (2001)! Bogoslovima i sjemeništarcima: Budite odgovorni (2001), a redovnicama kazuje: Svaki je samostan škola svetosti (2003).

Upozorava na bezbožnu Europu i ulogu vjernika u društvu, napose politici: »Pogledajmo sebe, sabrane vjernike, ili možda vjernike u Europi koja je dobrono Boga zaboravila i odstranila ga iz života. Bog je postao strancem u toj Europi. Stalno nam se govori kako ćemo jednoga dana u Europu. U susretima s njezinim parlamentarcima našao sam samo

pokojega katolika. Slobodan sam postaviti pitanje: A po čemu se prepoznaje da si ti katolik ovdje? Ne tražimo povlastice za Katoličku crkvu, ali katolik treba u javnosti zastupati ona načela vjere koja služe općemu dobru današnjega čovjeka. Ako to ne čini, onda se ni po čemu ne može vidjeti je li katolik. Mi u Bosni i Hercegovini želimo osposobiti svojega vjernika ne samo da dobro poznaje svoju vjeru, nego da po njoj živi i prakticira svoju vjeru u društvu.« (Bogojavljenje, Komušina, 6. siječnja 2001) Upozorava na politiku koja zatire Hrvate u Bosni i Hercegovini!

Kardinal govori kao autoritet. Crkveni, prema položaju na koji je uzvišen. Ali i kao moralni i politički autoritet, što je postao vlastitim načinom života i rada. On je poput bl. Štepinca spreman i na mučeništvo za svoj Narod i Crkvu svoju. Ne bježi od povijesne odgovornosti koja je stala preda nj. U njega prepoznajemo grčevitu borbu za spas od propasti, izumiranja, zatiranja Hrvata katolika u BiH. »Unatoč ovomu vrelu političkomu stanju mi ne smijemo zaboraviti ljude koji su iz ljubavi umirali za ovu grudu. Tko god se odriče ove svoje i naše grude, čini zločinstvo prema onima koji su poginuli za tu grudu. Mi se ove domovine ne smijemo odreći! Ne prihvaćam politiku koja se odriče ove grude. Uvijek ću biti protiv takve politike. Ovdje smo s najdubljim korijenima i ovdje imamo pravo biti zajedno s drugima. Tu leže oni koji su nas svojom smrću zavjetovali da činimo dobro svojemu narodu i ovoj zemlji.« (U sarajevskoj katedrali na desetu obljetnicu osnivanja HVO-a, 6. travnja 2002) Njegov je glas *glas vapijućega u pustinji*. Riječi su mu poput vode tekućice, čiste i bistre; govor mu svijetli, razumno blista, a usta su mu oružje razuma.

I na kraju Kardinal zahvaljuje. Zahvaljuje za svoje zvanje i poslanje. »Imam za što zahvaljivati. Pomozite mi u zahvaljivanju dobromu Bogu što se poslužio jednom krhkom osobom, jednom smrtnom osobom da Sebe Besmrtnoga obja-

vluje, Sebe Besmrtnoga daruje! Sebe približi čovjeku da čovjeka zagri (...). Zahvaljujem za sve ljude koje mi je slao na životnu stazu, posebno kada je riječ o svećeničkom ostvarenju.« (Trideseta obljetnica Mlade mise, Banja Luka, 19. srpnja 2000).

Temeljne su poruke knjige: ostati svoj na svome, vratiti se na ognjišta/zgarišta svoja, ostati vjeran Bogu i Domovini, ustrajati u vjeri pradjedova svojih, učuvati identitet religijski i narodni, živjeti u miru, suživot poticati, razboritost njegovati, svet život provoditi!

Stivo je pak osobito i po pjesničkom izričaju. Iz njega proplamsava prikriveni pjesnik! U danima tamnima vidi sunce, cvijeće, rascvate voćnjake, a pritom i suho lišće tuge, uvelo lišće što pada sa zuzama... Pa neka ova knjiga bude spomenom i baštinom rodu hrvatskomu, vjerskomu!

Andela Ljubas

Sirovec, Stjepan i Rajačić, Mladen, *Monografija Sveti Križ Začretje*, Sveti Križ Začretje: Župa Svetog Križa, 2005, 271 str.

Godine 1334. prvi put se spominje župna crkva Svetog Križa, što biva osnovica da se ta godina uzme i kao početak povijesti samoga mjesta Sveti Križ Začretje, čiji drugi dio imena dolazi od hrastovih šuma koje su naokolo rasle, zvane *hrastina* ili *čret*. To je sve što se može kazati o počecima toga mjesta, kao i o počecima svakoga mjesta ili događaja, te se postavlja pitanje kako dolazi do toga da se sveukupan život jednoga prostora protokom vremena svede na puki spomen u nekakvom spisu, popisu? Prije šesto sedamdeset godina bilo je puno više od spomena imena Sveti Križ kao imena župe i kao imena mjesta, ali danas nam povijest o samom početku može posredovati samo ime. Što će biti kada prođe još šesto sedamdeset godina, što će preostati od Svetog Križa Začretje godine

2674? Hoće li to biti samo ime? Danas nam izgleda nevjerovatnim da bi život koji buja oko nas mogao biti sveden samo na ime spomenuto usput, jednokratno, slučajno. Da to ne bi bilo tako, potreban je velik trud; potrebno je ostaviti trag, potrebno je istražiti prošlost i sadašnjost, prepoznati bitno, zabilježiti, dokumentirati, utjeloviti, ukoričiti... Nije dovoljno dakle samo da se život dogodi, nego je potrebno da se očuva istina o njemu kao dogodenom.

Upravo to je svrha nove knjige—monografije o Svetom Križu Začretje, nastale pod vodstvom prof. dr. Stjepana Sirovca koji je svoj dugogodišnji interes za rodno mjesto udružio sa sličnim interesom Mladena Rajacica, te su potražili suradnju tridesetak stručnjaka koji su dali svoje pojedinačne priloge — i pred nama je dokument koji »više govori o sadašnjosti negoli prošlosti« (Sirovec), ali dokument koji ostaje za povijest koja se tek ima dogoditi.

Dragocjenost u samom principu nastanka ove monografije valja gledati upravo u suradništvu. Premda su je najvećim dijelom napisali Sirovec i Rajačić, dragocjeno je što su u njezin nastanak upregnuli upravo oni koji trenutnu povijest Svetog Križa Začretja i čine — voditelji udruga, nositelji vlasti, umjetnici, znanstvenici koji govore o sebi, ali i o svojoj povijesti.

Monografija kao da je preslika života općine i župe Sveti Križ Začretje, a to znači da se u njoj prelamaju, oslikavaju i upotpunjuju svjetovni i crkveni život, povijesni i zemljopisni orijentiri, gospodarski i kulturni potencijali. Sva ta tematska raznolikost, kao ni ona raznolikost koja je uvjetovana činjenicom da autor monografije nije jedan, nije umanjila koherenciju, čak ni stilsku, izražajnu, nego čitatelj stječe dojam određene jedinstvene kreacije, kreativnosti koja izaziva i potiče da se čitanje odvija bez zadržke. Osim dakle dragocjenih povijesnih i aktualnih informacija, osim bogatoga slikovnog materijala, osim kvalitetne i lijepe opre-